

HÍREK

Árpád-kori temetőre bukkantak Pécs főterén, amely az első összefüggő, X. századi temetkezési hely a városban. A környéken feltárt, azonos időből származó házak és sírok maradványai is bizonyítják, hogy már a kora Árpád-kori magyaroknak is a mostani belváros területén volt a központjuk. A keleti irányba tájolt öt Árpád-kori sír leletei jelzik: közembereket temettek ide. A legértékesebb tárgy egy 10 év körüli kislány ékszere: két „S” végű hajkarika. A nyomravezető masszív kőfal feltehetően egy román kori templom maradványa, amely köré hajdanában temetkeztek. A lelet azért nagy jelentőségű, mivel Pécs történetének legkevésbé ismert szakasza éppen a kora Árpád-kor, amikor az új hazára talált magyarság birtokba vette az ősi római várost, a hajdani Sopianet.

Szkíta bronztükröt találtak Miskolc szomszédságában lévő Kisgyőr község határában. A rézkori cseréptöredékek közül felszínre került egy tizenöt centiméter átmérőjű, gazdagon díszített bronztükrő. A régészeti feltárásokat tovább folytatják, mivel feltételezik, hogy ezen a helyen földvár állt.

Közműépítő munkálatok során derült ki, hogy Pécs hajdani piacterén, mai főterén, valamint a környező utcákban a különféle ipari műhelyek egész sora dolgozott. A fegyverkovács műhelyből kardhüvely, sodronying, sisak és sarkantyú darabjai, öntőtégelyek és kőszőrűkövek, az Elefántosház előtt középkori ötvös-műhely és kerámiaműhely maradványai kerültek elő. A történelmi városközpontban lévő Mátyás király utca középkori csontfaragó műhelynek adott otthont. A pincemunkálatok során sok nyersanyagot és félkész terméket hoztak felszínre. A nagy mennyiségű szarvasagancs mellett szürkemarha szarvdarabok, s néhány szerszám: csontfűrész, gránit csiszolókö is előkerült. A fémöntő műhelyben grafitkockákra, grafitbevonatú, bronzbélésű lombikokra leltek. A hely- és ipartörténeti szempontból egyaránt jelentős leletek a középkori Pécs iparosodásának fontos emlékei. Arról tanúskodnak, hogy a XV–XVI. századi műhelyek a korhoz képest magas technikai színvonalon dolgoztak, másrészt azt bizonyítják, hogy a polgárságnak igénye volt a fejlett kézművesség termékeire, és meg is tudta azokat fizetni.

Századeleji szatócsbolt berendezési tárgyait ajándékozták a helyi kereskedőcsaládok leszármazottai a csornai múzeumnak. A kismesterség gyűjtemény boltíves kiállítótermében állították ki a sokfiókós bolti szekrényt a hozzá tartozó vörösréz kávétartállyal, korabeli feliratos üvegekkel és a cserépből készült eceteskorsókkal, a mives kidolgozású kasszátálcaival, a rézserpenyős mérlegel és a fa élesztővágóval. A bolt berendezését teljesebbé teszi a mérős petróleumos hordó, a kávépörkölő, a tizedes mérleg, valamint a faladában elhelyezett feliratos szóadásüvegek. A századeleji

szatócsboltok hangulatát idézik a falra függesztett reklámtáblák is, melyek a korabeli árucikkeket hirdették.

Kádármesterek egykori munkaeszközeivel gyarapodott a mosonmagyaróvári Hanság múzeum, bemutatva a tájegység jellegzetes kismesterségeinek egyikét. A szigetközi Dunakilitiben gyűjtötték a múlt század végi dongasablonokat, kovácsoltvas abrancsokat, esztergált menetes facsavarokat és dongaszorítókat. Az öreg házak padlásairól korabeli hordók, kádak és dézsák is lekerültek, amelyek a múlt századi kádárműhelyekben készültek. E fából készült edényeket és tartályokat nemcsak a szőlőművelésnél használták, hanem a háztartásokban különféle ételkészítéssel is tárolták benne.

Múzeummal gazdagodott Kőrmend: a Batthyány kastélyban megnyitották a Rába Múzeumot. A gazdag helytörténeti gyűjteménynek eddig a Petőfi téri egykori leányiskola adott ideiglenes helyet. A múzeum első kiállítása a település római időkig visszanyúló történetéről ad áttekin-tést.

Mintegy 15 négyzetméternyi múlt századi különleges parkettával gazdagodott a makói múzeum, amelyet a Csongrád megyei Királyhegyes község uradalmi épületében találtak, s szedtek fel rendkívül gondossággal. A különféle geometriai alakzatokat formázó parkettedezskából csillagszerű mintázatot raktak ki az akkori ügyeskezdő mesterek. A tervek szerint a múzeumban ismét lerakják a parkettát, hangulatos és eredeti enteriört teremtvé néhány szép múlt századbeli bútort bemutatásához.

Dunapatajra ismét megnyitották a tájház, az Alföld sajátos népi építészetének és életformájának őrzője. A szoba-konyhas paraszti lakóépület úgy rendezték be, ahogy a múlt században használták. A földpadlós, búboskemencés szobában ott áll az 1841-ben készült tulipános láda, a faragott sarokpad, s a téli fonóesték kelléke, a rokka. Szabadkéményes konyhájában az egykori gazdaszöngy konyhaeszközei, többek között a fából készült pogácsaszagató, a tehén szarvából faragott fűszertartó, a vajkőpülő és a cserép tészta-szűrő is megtalálható. (A képek az első borítón láthatók.)

Székesfehérvárott helyreállítják a hajdani budai városkapu közelében lévő Királykutat, a város egyik nevezetes műemlékét. A középkori krónikák szerint a kút vizénél a koronázásra érkező királyok frissítették fel magukat, mielőtt bevonultak a városba. Az 1790-es évek elején a kút fölé egyemeletes, manzárdtetős épületet emeltek. Ismeretlen tervezője elsősorban a fontos forrás és a vízemelő szerkezet védelmére szolgáló üzemi épületnek szánta. A királykút 1911-ig – a városi vízvezeték megépítéséig – Fehérvár egyik legfontosabb, különlegesen jó ízű, friss vizet adó kútja volt. A dunántúli város egyébként hajdan

bővelkedett a bővízű forrásokban: *Evljia Cselebi* török utazó szerint Isztolni Belgrádnak 17 jó vizű kútja, fürdője volt a török időkben. Számuk később jelentősen csökkent, s ma már csak néhány díszkút emlékeztet a település hajdani fürdőváros jellegére

Ezernél több élő és holt település adatai kerültek a pécsi helytörténeti adatbankba, amely az ország első ilyen jellegű dokumentációs vállalkozása és gyűjteménye. Az adattárban helyet kapnak mindazon települések, amelyek a honfoglalástól napjainkig államjogilag vagy közigazgatásilag a megyéhez tartoztak, illetve tartoznak. Számos baranyai falu ma már csak a nevében él. Egy részüket az évszázadok vihára sodorta el, mint például az 1526-ban elpusztult Földvár, több pedig újabkori népességcsökkenés következtében szűnt meg, mint a zselici Gyűrűfű. A levéltár nagyszabású tudományos vállalkozása során magyar, latin, török, német és szerb-horvát nyelvű dokumentumokat vizsgálnak át, hogy minél alaposabban megismerjék a települések életrajzát. Az összegyűjtött anyag mintegy negyedéből később helytörténeti lexikon készül, a teljes dokumentációt továbbra is az adatbank őrzi.

A magyarországi kerámiagyárban harmincféle őrségi parasztedény gyártását kezdték meg. A gyár kutatja és gyűjti az egykori őrségi fazekasok termékeit, s ezek alapján feltámasztja a hajdani formákat, motívumokat. A fedőmázás eljárással készülő, ránézésre réginek tűnő lábasok, bödönök, korsók, fazekak, vizesedények őrzik az

őrségi motívumkincseket. Nemcsak megőrzésükre, hanem *megőrkítettésükre* is sor került, mivel a Savaria Filmstúdió filmet forgatott a fazekasságról: az őrségi, a jáki fazekasokat, a magyarországi kerámiagyárt mutatják be, ismertetve a mesterség hagyományait, s azok hatását a most készülő tárgyakra.

Védelem alá kerültek a szőlőmatuzsálemek, Pécs élő műemlékei. A belváros zárt kertjeiben – a középkori városfal mentén – több, fává terebélyesedett tőke őrzi a XVIII. századi mecseki szőlőkultúra emlékét. Közülük kettőt természetvédelmi értékkel nyilvánítottak: a Kulich Gyula u. 6. sz. ház udvarán álló Rosamenna di Vacca szőlőfa korát a szakemberek 200–250 évre becsülik. Ez a mecseki hegyoldal legidősebb természetes növénye, egyben az ország legöregebb szőlőtőkéje, amely még most is minden évben terem. A kadarkafa az Anna utca 53. sz. alatti ház udvarán virul, körülbelül 200 éves lehet, ami a kadarka szőlőnél valóban matuzsálemi kornak számít.

Különleges tiszai expedíció ladikozott júliusban a Tiszán, Kiskörétől Tiszazugig. Utasai alföldi néprajzosok, biológusok, ornitológusok, festők és grafikusok. Hiánypótló tudományos munkát végeznek, a néprajzosok tanulmányozzák a vízi életet, a vízi közlekedést, kutatják a tutajozás, az átkelő kompok múltját és jelenét. Szemügyre veszik, hogy a Tisza menti településeken lakók életében milyen szerepet játszik a halászat, az állattartás, az ártéri gazdálkodás, mit őriztek meg a régi szokásokból, formákból, gyakorolják-e a vízhez kötődő mesterségeket. A biológusok a növény és rovarvilágot, az ornitológusok a madarak életét figyelik, továbbá vizsgálják a civilizáltabb környezet hatását a természetre. A mostani vállalkozás egy három évig tartó expedíció bevezetője. A kutatómunka tapasztalatait a résztvevők egy tanulmánykötetben összegzik majd.

Honismereti táborok segítik a feltárásokat: harminc *Nógrád megyei* középiskolás és szakmunkástanuló folytatja a 3 évvel ezelőtt megkezdett, ültetéstetői ásatásokat – a régészek irányításával. Az ötezer éves újkőkori telephez hasonló eddig még nem került napvilágra Magyarországon. A fiatalok elsősorban az őskori falu szerkezetének feltárására, a település maradványainak felszínre hozatalára törekcsenek. *Bicskén* a székesfehérvári István király Múzeum szervezte táborozáson ötvennél több középiskolás és szakmunkástanuló ismerkedik a Bicske környéki népszokásokkal, néprajzi és régészeti emlékekkel, s e témakörökben gyűjtőmunkát is végeznek.

Vargáné Major Judit

